

Annon na Lam Edhellen

Bevezetés a sindarin nyelvbe

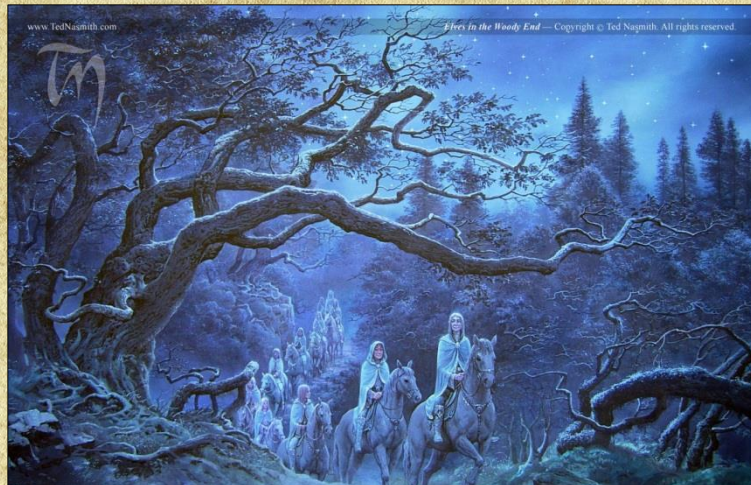
Tolkien Napok
2021. március 27-28.

Lőrinczi Gábor ("Cerebrum")
<http://parf-en-ereglass.hu/>

A sindarin nyelv

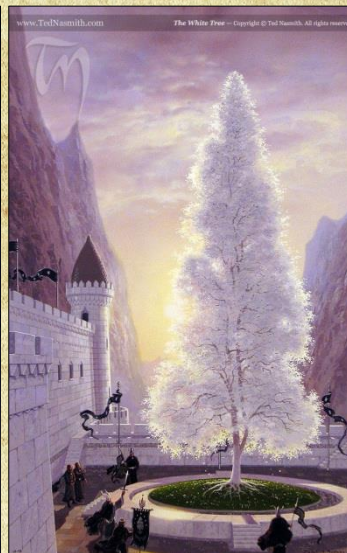
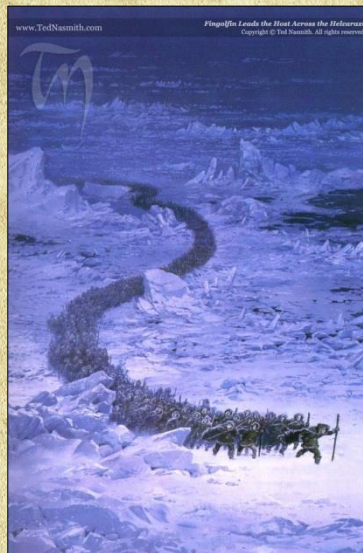

- szürketünde nyelv, nemes nyelv, „tünde nyelv”
- *a priori* mesterséges nyelv, DE: hasonlóság a kelta nyelvekhez, pl. walesi
- artisztikus (művészi céllal létrehozott) nyelv

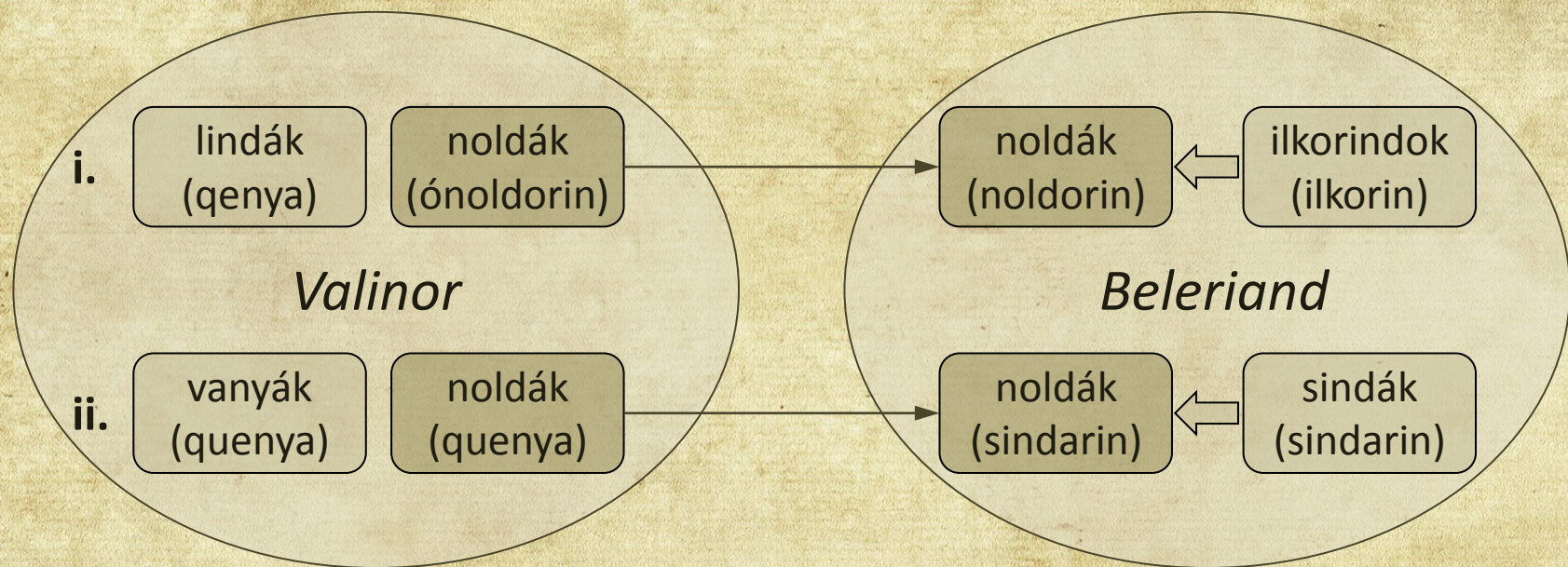
Beszélői a mitológiában

- szürketündék (sindák)
- száműzött noldák
- emberek egy része (pl. dúnadánok)

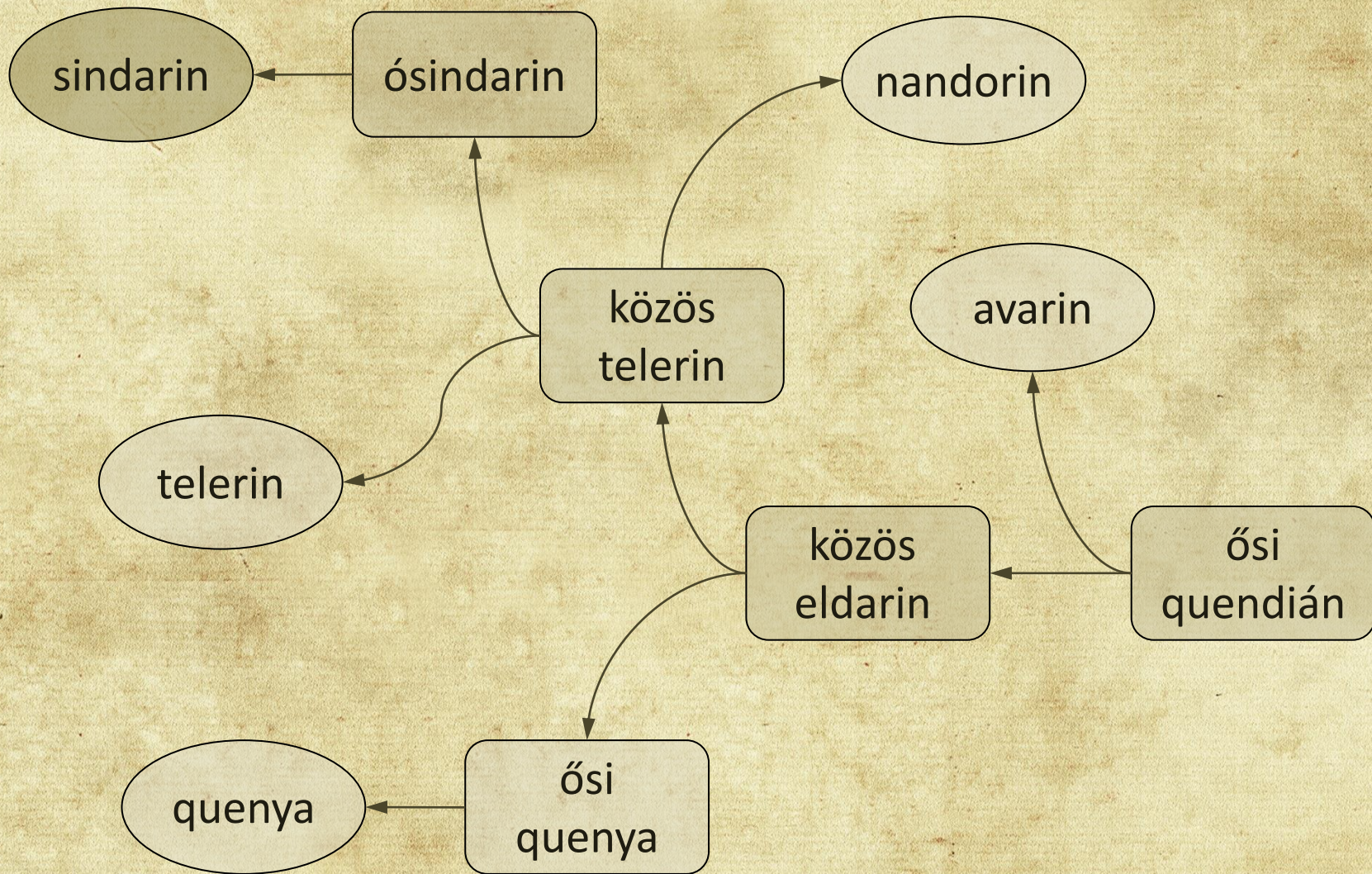

„Külső” fejlődéstörténet

- goldogrin (1910-es, '20-as évek)
- noldorin ('30-as, '40-es évek)
- sindarin ('50-es, '60-as évek)

„Belső” fejlődéstörténet

„Belső” fejlődéstörténet

■ általános trendek:

- szóvégi mgh-k eltűnése
- szó belseji, mgh-k után álló bizonyos msh-k mutációja
- számos mgh megváltozása (pl. hasonulás révén)

VARAT >> arā**ta** >> S arod (nemes) → vö. Q arata

VGAL >> galad**ā** >> S galadh (fa) → vö. Q alda

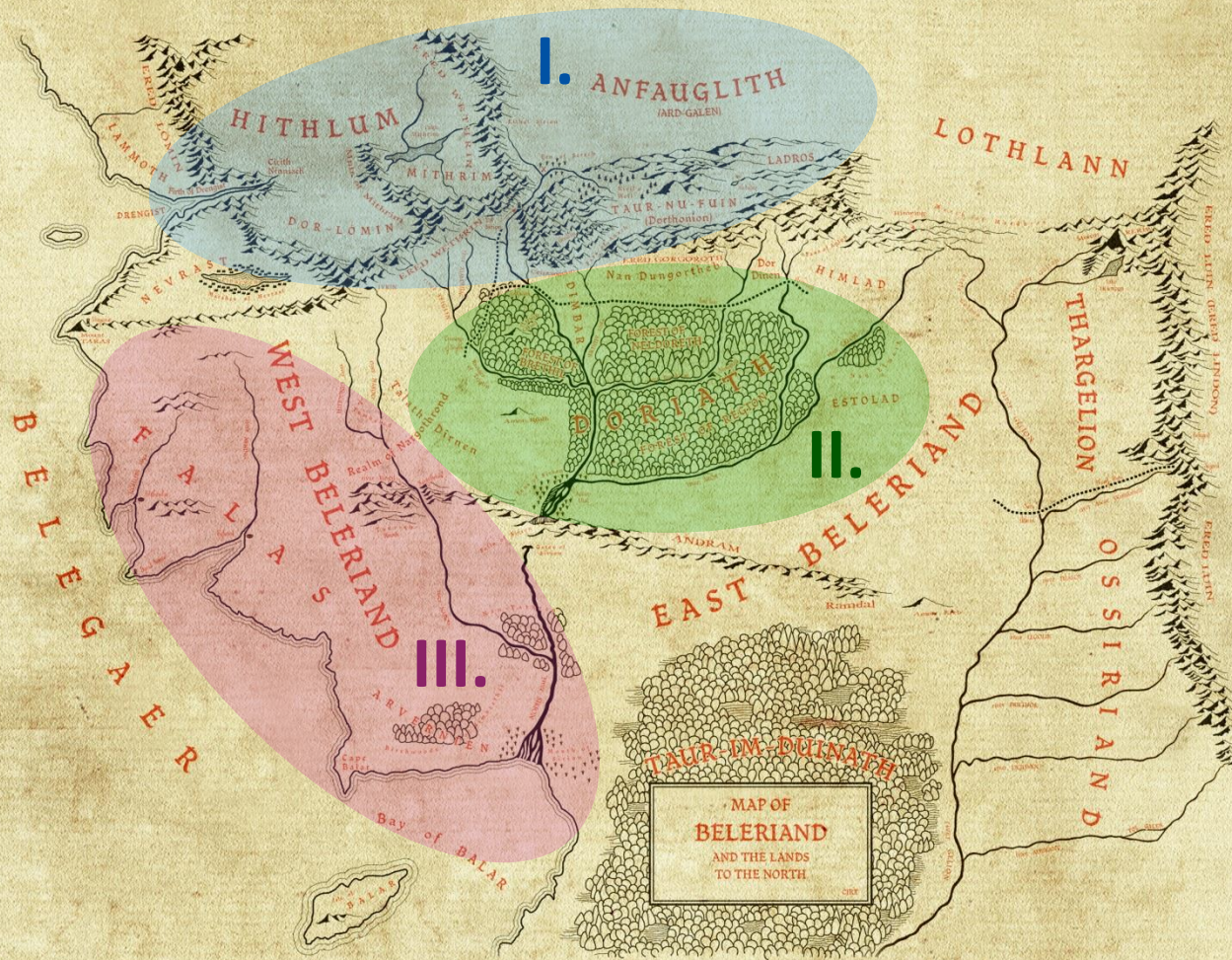
VOKO >> okl**ā** >> S ogol (gonosz) → vö. Q olca

VWEG >> weg**ō** >> S gwê (élőlény) → vö. Q weo/vëo

VKWAR >> kw**ārē** >> S pa**ur** (ököl) → vö. Q quáre

VPHAN >> phan**ā** >> S fân (fátyol) → vö. Q fana

Főbb dialektusok (Első Kor)

I. északi ("mithrimin") II. középső ("doriathrin") III. nyugati ("falathrin")

Főbb dialektusok (Első Kor)

északi dialektus	nyugati dialektus
<i>Dorlomin (Dor-lóomin)</i> (vö. CE <i>lāmina</i>)	<i>Dorlooven</i> (vö. CE <i>lāmina</i>)
<i>roc</i> (ló) (vö. CE <i>rokkō</i>)	<i>rooch</i> (ló) (vö. CE <i>rokkō</i>)
<i>hodh</i> (sírdomb) (vö. CE <i>khabdā</i>)	<i>haodh</i> (sírdomb) (vö. CE <i>khabdā</i>)
doriathi dialektus	nyugati dialektus
<i>Dagnir Glaurungo</i>	<i>Dagnir (on) Glaurung</i>
<i>Nauglaomír</i>	<i>Nauglavoír</i>
<i>Doior</i>	<i>Doÿr</i>

Főbb dialektusok (Másod- és Harmadkor)

I. nyugati („standard”)

II. keleti

III. gondori

Főbb dialektusok (Első Kor)

keleti dialektus	nyugati dialektus
<i>Lothlórien</i>	<i>Lothlewerien/Lothlúrien</i>
<i>Legolas</i>	<i>Laegolas</i>
gondori dialektus	nyugati dialektus
<i>roh</i> ir (lovas-úr)	<i>roch</i> ir (lovas-úr)
<i>yrch</i> [irk] (orkok)	<i>yrch</i> [yrx] (orkok)
<i>mal</i> thorn (aranyfa)	<i>mal</i> lorn (aranyfa)

Hangzókészlet, kiejtés

- magánhangzók: *a, e, i, o, u, y*
- hosszú magánhangzók jelölése (latin betűs írás)
  - éles ékezettel, pl. *ú, í*, stb.
  - kúpos ékezettel, pl. *û, î*, stb. → tipikusan hangsúlyos egy szótagú szavakban
- kettőshangzók (diftongusok): *ae, ai, au, ei, oe, ui*
- mássalhangzók:
  - magyarhoz hasonló ejtés: *b, d, f, g, h, l, m, n, p, r, t, v*
  - magyartól eltérő ejtés: *c, f, s*
  - speciális hangok: *ch, dh, hw, lh, ph, rh, th, w*

Hangzókészlet, kiejtés

Mely nemzetség tagja Aragorn?

Hangzókészlet, kiejtés

dúnadan ['du:nadan]

Hangzókészlet, kiejtés

Ki a Sasok Ura?

Hangzókészlet, kiejtés

Gwaihir ['gwajhir] vagy **Gwae**hir ['gwæhir]

Hangzókészlet, kiejtés

Ki Galadriel hitvесе?

Hangzókészlet, kiejtés

Celeborn ['keleborn]

Hangzókészlet, kiejtés

Hogyan nevezik a tündék Lovasvég népét?

Hangzókészlet, kiejtés

Rochirrim [rɔ'xirrim], de GS **Rohirrim** [rɔ'hirrim]

Hangzókészlet, kiejtés

Melyik hegycsúcson kísérel meg a Szövetség átkelni?

Hangzókészlet, kiejtés

*Carad***h**ras [ka'raðras]

Hangzókészlet, kiejtés

Mi Völgyzugoly tünde neve?

Hangzókészlet, kiejtés

Imladris [im'ladris]

Hangzókészlet, kiejtés

Hogyan nevezik Gandalfot a tündék?

Hangzókészlet, kiejtés

Mithrandir [miθ'randir]

Hangsúly

- két szótagú szavaknál: **első** szótagon
- több szótagú szavaknál:
  - **utolsó előtti** szótagon, ha ez tartalmaz
    - hosszú mgh-t
    - kettőshangzót
    - rövid mgh-t követő két v. több msh-t
  - **utolsó előttit megelőző** szótagon minden más esetben

o-rod (hegy)

an-nú-naid (nyugori nyelv)

pe-ri-an (félszerzet)

a-dui-al (este)

mel-dir (barát)

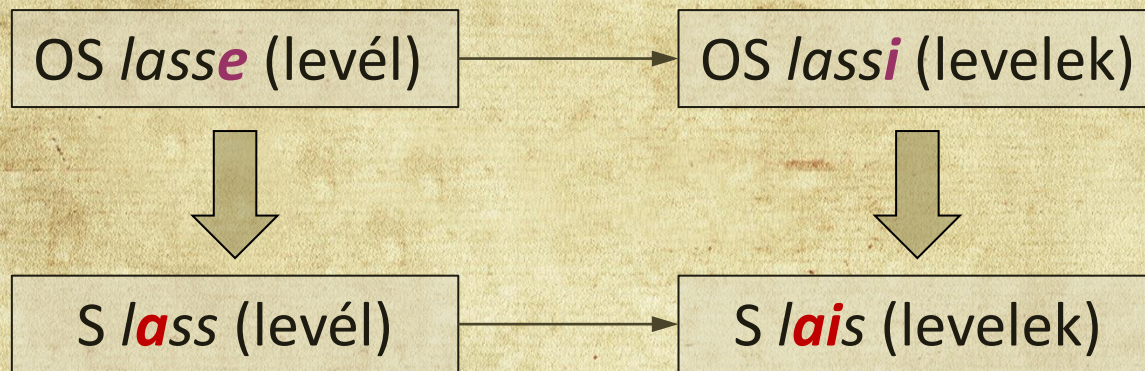
el-vel-lon (tündebárát)

ed-lo-thi-ad (virágzás)

Főnevek többes száma

- képzés:
  - mgh-váltással → i-umlaut (*prestanneth*)
  - szóbeli helyzettől (ti. melyik szótagban) függően

Főnevek többes száma

Egy szótagú szavak		Több szótagú szavak	
rövid mgh	hosszú mgh	nem utolsó szótag mgh-ja	utolsó szótag mgh-ja
<i>a >> ai</i>	<i>â >> ai</i>	<i>a >> e</i>	<i>a >> ai</i>
<i>e >> i</i>	<i>ê >> î</i>	<i>e >> e</i>	<i>e >> i</i>
<i>i >> i</i>	<i>î >> î</i>	<i>i >> i</i>	<i>i >> i</i>
<i>o >> y</i>	<i>ô >> ô</i>	<i>o >> e</i>	<i>o >> y</i>
<i>u >> y</i>	<i>û >> ui</i>	<i>u >> y</i>	<i>u >> y</i>
<i>y >> y</i>	<i>ÿ >> ÿ</i>	-	<i>y >> y</i>

Főnevek többes száma

Egyes szám	Többes szám
<i>lass</i> (levél)	<i>lais</i> (levelek)
<i>hên</i> (gyermek)	<i>hîn</i> (gyermekek)
<i>lind</i> (dal)	<i>lind</i> (dalok)
<i>dôr</i> (föld)	<i>dÿr</i> (földek)
<i>sûl</i> (szél)	<i>suil</i> (szelek)
<i>mÿl</i> (sirály)	<i>mÿl</i> (sirályok)

Főnevek többes száma

Egyes szám	Többes szám
a dan (ember)	edain (emberek)
edhel (tünde)	edhil (tündék)
sigil (tőr)	sigil (tőrök)
orod (hegy)	eryd (hegyek)
urug (ork)	yryg (orkok)
heryn (hölgy)	heryn (hölgyek)

Főnevek többes száma

*„Dartho guin Beria**in**. R**ych** le ad tolthathon.”
(„Maradj a hobbitokkal! Küldök nektek lovakat.”)*

Főnevek többes száma

„Holo in **ennyn**.”
(„Zárjátok be a kapukat!”)

Melléknevek többes száma

- képzés:
  - főnevek többes számához hasonlóan
  - számbeli egyeztetés a főnévvel
  - jelzőként a melléknév tipikusan a jelzett főnév *után* áll

Egyes szám	Többes szám
orch ogol (gonosz ork)	yrch egyl (gonosz orkok)
ogol i orch hen (gonosz ez az ork)	eyl in yrch hin (gonoszak ezek az orkok)

Melléknevek többes száma

orod (hegy) + **angren** (vas) >> **Ered Engrin** (Vas-hegység)

orod (hegy) + **gwathren** (árnyas) >> **Ered Wethrin** (Árnyékhegység)

Mássalhangzó mutációk

- bizonyos szókezdő msh-k (pl. p, t, c, stb.) megváltozása
- típusai:
  - fonológiai és grammatikai mutációk
  - lágy-, nazális-, kevert-, zár-, ill. folyékony mutációk

Mi vált ki mássalhangzó mutációt egy adott szóban?

egy másik, vele kapcsolatba lépő szó
(pl. névelő, előljárószó)

fonológiai mutáció
(lágy-, nazális-, stb. mutáció)

nyelvtani szerep az adott mondatban
(pl. mondat tárgya, főnév jelzője)

grammatikai mutáció
(lágy mutáció)

Mássalhangzó mutációk

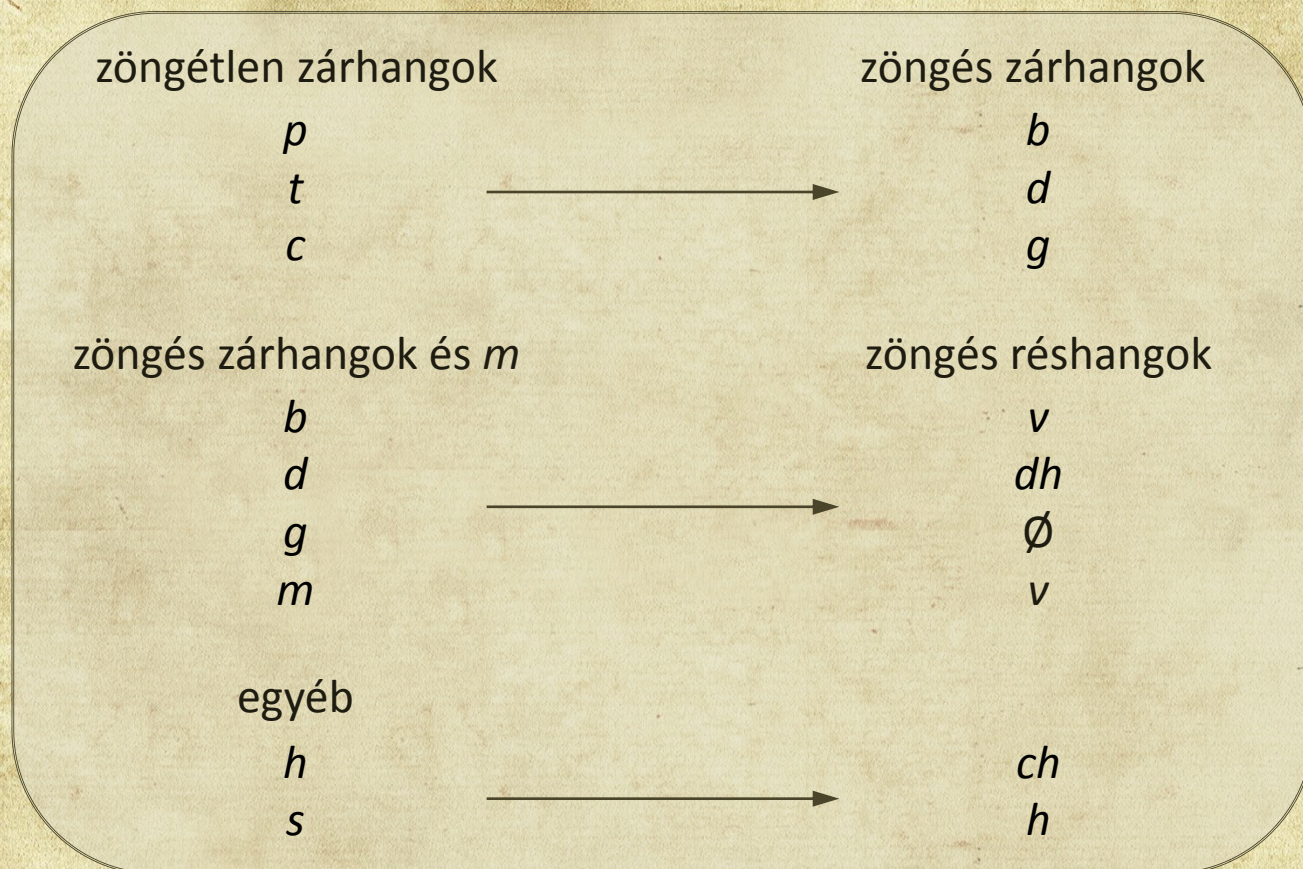
- bizonyos szókezdő msh-k (pl. p, t, c, stb.) megváltozása
- típusai:
  - fonológiai és grammatikai mutációk
  - lágy-, nazális-, kevert-, zár-, ill. folyékony mutációk

	Lágy mutáció	Nazális mutáció	Zár mutáció
cae (föld)	i gae (a föld)	a chae (föld nek)	e chae (föld ből)
galadh (fa)	i 'aladh (a fa)	an ngaladh (fá nak)	e galadh (fáb ől)
sant (kert)	i hant (a kert)	as sant (kert nek)	es sant (kert ből)

Lágy mutáció

- leggyakoribb mutációtípus

Lágy mutáció

- „lágyulást” vált ki:
  - a határozott, egyesszámú névelő, pl.:
    - *craban* (holló) >> *i graban* (**a** holló)
    - *gowest* (egyezség) >> *i 'owest* (**az** egyezés)
    - *silevril* (szilmaril) >> *i hilevril* (**a** szilmaril)
  - számos előjárószo és előtag, pl.:
    - *Belerian* (Beleriand) >> *vi Velerian* (Beleriand**ban**)
    - *periain* (hobbitok) >> *o beriain* (hobbitok**ról**)
    - *henion* (értem) >> *ú-chenion* (**nem** értem)

Lágy mutáció

- „lágyulást” vált ki:
  - szóösszetétel első tagja összetett szavakban, pl.:
    - *fanui* (felhős) + **d**ôl (fej) >> *Fanuid**h**ol* (“Felhősfő”)
    - *laeg* (zöld) + **g**olas (lomb) >> *L(a)egolas* (“Zöldlomb”)
    - *el-* (tünde) + **m**ellon (barát) >> *el**v**ellon* (tündebárát)
    - *dae* (szörnyű) + **p**eth (szó) >> *dae**b**eth* (káromkodás)
    - *ang* (vas) + **s**abar (bánya) >> *Ang**h**abar* (“Vasbánya”)
    - *nîn* (vizes) + **t**alf (síkvidék) >> *Nin**d**alf* (“Vizes Sík”)

Lágy mutáció

- „lágyulás” történik, ha:
  - a melléknév egy főnév jelzőjeként áll, pl.:
    - **glân** (fehér) >> *Curunír ‘Lân* (“Fehér Mágus”)
    - **tîn** (csendes) >> *Amon Dîn* (“Csendes Domb”)
  - a birtokos jelző egy főnév jelzőjeként áll, pl.:
    - **mín** (a mi ...-nk) >> *i mâr vîn* (az otthonunk)
  - a főnév a mondat tárgyaként áll, pl.:
    - **Balannor** (Valinor) >> **V**alannor (Valinort)

Lágy mutáció

„Faeg **i** varf **d**ín na lanc a nu ranc.”
(„Gyenge **a** páncéljuk a nyaknál és a kar alatt.”)

Lágy mutáció

„Sí peliannen **i vâd na dail** lín. Si boe **ú-dh**annathach.”
(„Itt ered **az** út a lábaid**nál**. Most **nem** torpanhatsz meg.”)

Lágy mutáció

„Farannem *‘lamhoth i udul o charad.*”
(„Levadásztuk az orkokat, akik délről jöttek.”)

Igék

sindarin igék

primer igék

pl.:

√TUL >> *tol-* (jön)
√MAT >> *mad-* (eszik)
√DAR >> *dar-* (megáll)
√KHAM >> *hav-* (ül)

a-tövű igék

pl.:

√CARAP >> *carfa-* (beszél)
√NDAK >> *dagra-* (harcol)
√DAR >> *dartha-* (vár)
√LIN >> *linna-* (énekel)

Felszólító mód

- képzés:
  - primer igék: igeő + -o végződés
  - a-tövű igék: -a >> -o

Igeő	Felszólító mód
<i>men-</i> (megy)	<i>meno!</i> (menj!)
<i>tol-</i> (jön)	<i>tolo!</i> (jöjj!)
<i>linna-</i> (énekel)	<i>linno!</i> (énekelj!)

Felszólító mód

„Lasto beth nín, tolo dan nan galad!”
(„Halld a szavam, jöjj vissza a fénybe!”)

Felszólító mód

„Pedo mellon a minno.”
(„Mondd [jó] barát, és lépj be.”)

Felszólító mód

„Losto Caradhras, sedho, hodo, nuitho i 'ruith!”

(„Szunnyadj Caradhras, csendesedj, csillapodj, fékezd a haragod.”)

Igei személyragok

	Egyes szám	Többes szám
E/1	-n (-ok, -ek, -ök)	-m/-nc (-unk, -ünk)
E/2 (közvetlen)	-g (-sz)	-g(ir) (-tok, -tek, -tök)
E/2 (udvarias)	-dh (∅)	-dh(ir) (-nak, -nek)
E/3	∅ (∅)	-r (-nak, -nek)

Igei személyragok

Menim na
Imladris.

+ + -

exkluzív
(kizáró)

Meninc na
Imladris.

+ + +

inkluzív
(beleértő)

Igei személyragok

„Nauthannen **n** i ned ôl reniannen **n**.”
(„Azt hittem **m** egy álomba tévedtem **m**.”)

Igei személyragok

„Lastannem i athrannedh i Vruinen.”
(„Hallottuk, hogy átkeltetek a Bruinenen.”)

Jelen idő, kijelentő mód – Primer igék I.

- képzés:
  - ige + *i*-kötőhang + személyrag (kivéve E/3)
  - E/3: tőhangzó meghosszabbodás, Ø személyrag
  - tőhangzó módosulhat (-o-, -a- >> -e-) → i-umlaut

<i>men-</i> (megy)	Egyes szám	Többes szám
E/1	<i>menin</i> (megy ek)	<i>menim/meninc</i> (megy ünk)
E/2 (közvetlen)	<i>menig</i> (més z)	<i>menig(ir)</i> (men tek)
E/2 (udvarias)	<i>menidh</i> (megy)	<i>menidh(ir)</i> (men nek)
E/3	m ên (megy)	<i>menir</i> (men nek)

Jelen idő, kijelentő mód – Primer igék II.

- képzés:
  - igeő + *i*-kötőhang + személyrag (kivéve E/3)
  - E/3: tőhangzó meghosszabbodás, Ø személyrag
  - tőhangzó módosulhat (-*o*-, -*a*- >> -*e*-) → i-umlaut

<i>tol-</i> (jön)	Egyes szám	Többes szám
E/1	<i>telin</i> (jövök)	<i>telim/telinc</i> (jövünk)
E/2 (közvetlen)	<i>telig</i> (jössz)	<i>telig(ir)</i> (jöttök)
E/2 (udvarias)	<i>telidh</i> (jön)	<i>telidh(ir)</i> (jönnek)
E/3	<i>tôl</i> (jön)	<i>telir</i> (jönnek)

Jelen idő, kijelentő mód – Primer igék II.

„I Aear **cân** ven na mâr”
(„A tenger hazaszólít minket.”)

Jelen idő, kijelentő mód – A-tövű igék

▪ képzés:

- igeő + személyrag (kivéve E/3)
- E/3: ∅ személyrag
- E/1, E/2: igeő utolsó mgh-ja módosul (-a- >> -o-)

<i>linna-</i> (énekel)	Egyes szám	Többes szám
E/1	<i>linnon</i> (énekel e k)	<i>linnam/linnonc</i> (énekel ü nk)
E/2 (közvetlen)	<i>linnog</i> (énekel s z)	<i>linnago(ir)</i> (énekel t ek)
E/2 (udvarias)	<i>linnodh</i> (énekel)	<i>linnadho(ir)</i> (énekel n ek)
E/3	linna (énekel)	<i>linnaro</i> (énekel n ek)

Tagadás kifejezése

▪ képzés:

- kijelentő mód: *ú-* előtag → lágy mutáció
- felszólító mód: *avo* tagadószó/*av-* előtag → lágy mutáció

Állítás/Felszólítás	Tagadás
<i>menin</i> (megyek)	<i>ú-venin</i> (nem megyek)
<i>meno!</i> (menj!)	<i>avo veno!</i> v. <i>aveno!</i> (ne menj!)
<i>linnon</i> (énekelek)	<i>ú-linnon</i> (nem énekelek)
<i>linno!</i> (énekelj)	<i>avo linno!</i> v. <i>avlinno!</i> (ne énekelj!)

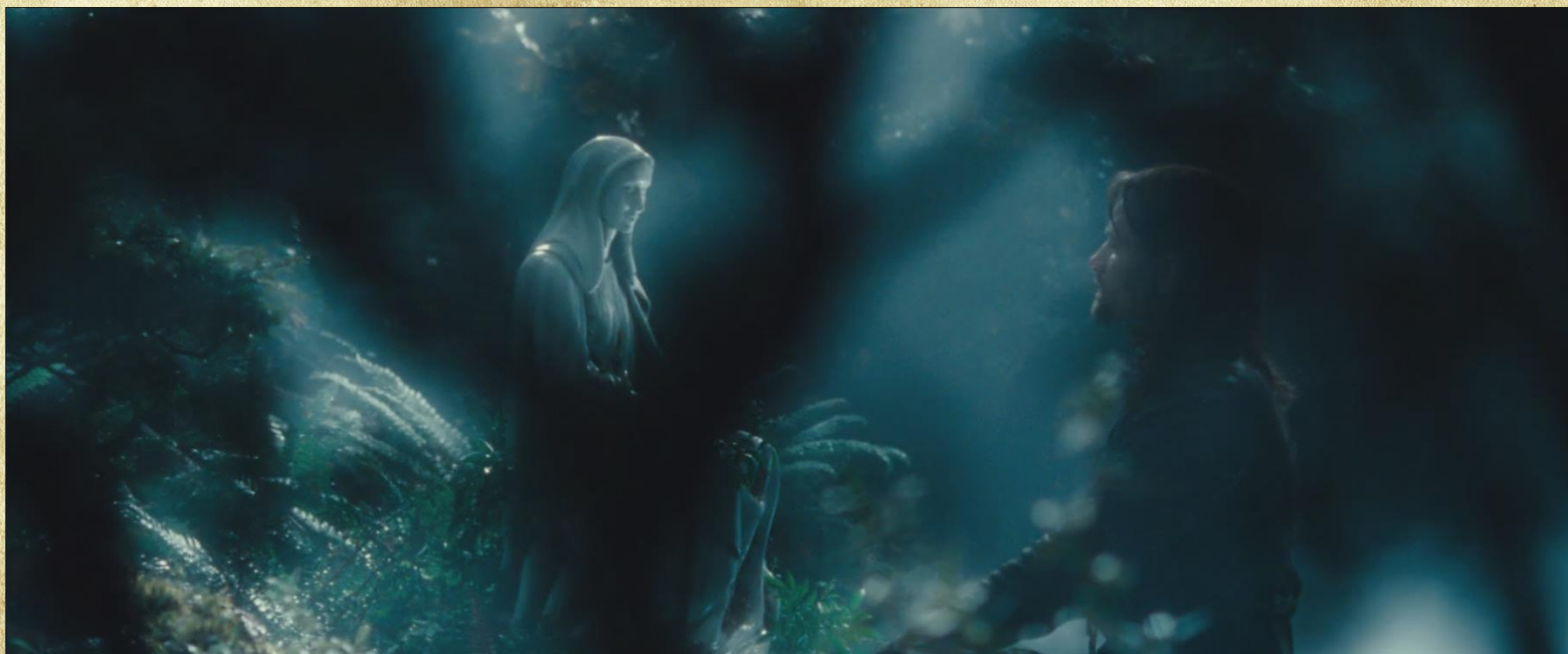
Tagadás kifejezése

„Cí dadwenithon, **ú-**'ohenathon im.”

(„Ha vissza is megyek, **nem** bocsátok meg magamnak.”)

Tagadás kifejezése

„Ónen i-Estel Edain, **ú**-**ch**ebin estel anim.”
(„Reményt adtam az embereknek,
[ám] magam számára **nem** tartogatok reményt.”)

Le hannon i diriad lín!

Köszönöm a figyelmet!